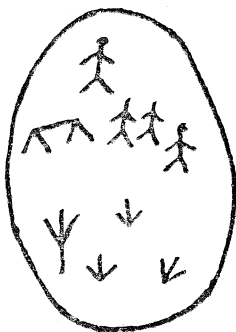

Ostjakkisamojedien noitarummusta ja sen päristimestä

Lappalaisten kuuluisa *gobdes* eli »kannus» eroaa etäisimpien kielheimolais-temme obinugriilaisten ja samojedien noitarummusta paitsi muotonsa ja kokonsa puolesta myös siinä suhteessa, että lappalaisrummussa on runsaasti monenlaisia kuvioita — joista eräät ovat äskettäin houkutelleet myös MARTTI HAAVION mielenkiintoiseen tulkintaan —, kun taas Siperian kaukaisten sukulaistemme rummunkalvo on vain harvoin kuvioitu. K. F. Karjalainen päätyi teoksessaan »Jugralaisten uskonto» (s. 560) siihen varmaan käsitykseen, että obinugrilaisen »noitarummun kalvo on aina ollut, samoin kuin se nytkin on, kuvittamaton». Kokonaan vailla ihmisen- tai eläimenmuotoisia hahmoja vogulilais-, ostjakkilais- ja samojedilaisšamaaninkaan »käsivarusteet» eivät sentään ole olleet. Vogulilaisen noitarummun kahvana on kaksi ristikkäin asetettua pienaa, jotka kuvaavat haltijaa, siten että pitemmät päät tarkoittavat haltijan jalkoja, lyhemmät taas päätä. Kahvan nimityksenä on esim. Sosva-joella *koïppupiy*, mikä sananmukaisesti merkitsee 'noitarummun suojelushenki' (ks. »Materialien zur Mythologie der Wogulen. Gesammelt von Artturi Kannisto. Bearbeitet und herausgegeben von E. A. Virtanen und Matti Liimola», SUST 113, s. 412). Karjalaisen (mtss. 556—557) kuvaaman, nykyisin Kansallismuseon kokoelmiin kuuluvan Tremjuganin ostjakkien noitarummun kaksipiikkistä hankoa muistuttavan kahvan sankoihin taas on vuolaistu kuudet hyvin yksinkertaiset, mutta silti selvät »kasvot». Kirjallisuudessa mainitaan samantapaisia »kasvoja» tavatun jurakkisamojedienkin rummun kahvassa, jopa seitsemän paria (Lehtisalo, »Entwurf einer Mythologie der Jurak-samojeden», ss. 149—150). Tiedetään myös, että Mezenin jurakkien rummunpäristimen kahvaan on joskus leikattu haltijan kasvot (Karjalainen, mts. 559, Lehtisalo, mts. 150).

Useimmat tiedossa olevat ostjakkisamojedien — kuten myös esim. jurakkien, jakuuttien, dolgaanien ja tavallisesti tunguusienskin — noitarummut ovat kerassaan kuvattomia. Poikkeuksina ovat eräät Kai Donnerin syksyllä 1912 Ket-joen yläjuoksulla, »ostjakkisamojedien Karjalassa» näkemät, ahkerassa käytössä olleet rummut, joita ajatellen hän on kirjoittanut: »Poronnahkaan [nim. noitarummun kalvona olevaan] on usein piirretty erilaisia kuvia, jotka useimmiten esittävät maata ja manalaa henkineen» (»Siperian samojedin kes-

kuudessa», s. 145). Donnerin ei onnistunut ostaa tällaisia kokoelmiinsa, mutta matkapäiväkirjassaan hän on tarkemmin maininnut niistä: »Trumman är här vanligen av någon annan beskaffenhet än å Tym-floden. Handtaget är av järn, och en stor mängd föremål av samma metall hjälpa till att åstadkomma kling-klang under ceremonin. Hos den största av shamanerna, näml. Trinka vid den sista jurten, är skinnet smyckat med allehanda figurer. Å andra åter är täckelset utsmyckat med små *lözila* [so. »hengillä», haltijankuvilla] av följande enkla konstruktion: 人 人 ». Päiväkirjassa on myös — valitettavan pienikokoinen — piirros mainitusta Trinkan rummusta:

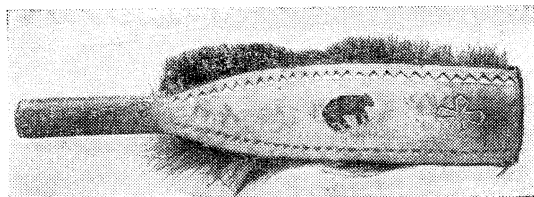
Kuva 1.

Ket-joen ostjakkisamojedi-šamaanin Trinkan rummu.
(Piirros Kai Donnerin matkapäiväkirjasta.)

Ryhtymättä tässä yrittämään näiden häthätää paperille pantujen kuvioiden tulkitsemista viitattakoon vain ostjakkisamojedien lähimpien itäisten naapureiden, ketien eli jeniseinostjakkien noitarummun kalvossa oleviin mielenkiintoisiin piirroksiin (ks. Kai Donner, »Ethnological Notes about the Yenisey-Ostyak», SUST LXVI, s. 79). Ei ole myöskään unohdettava n. 500 kilometrin päässä etelämpänä asuvien, hakasseihin kuuluvien turkkilaisten beltirien runsaskoristeista noitarumpua, jollaisesta mm. Uno Harva on julkaissut valokuvan (»Altain suvun uskonto», s. 355); yhtä erittäin arvokasta beltirumpua säilytetään Kansallismuseossamme. Hakassien ja Altain turkkilaisten asuttamat ikivanhat kulttuuriseudut ovat jo kauan olleet tunnettuja kuvioitujen rumpujen yhtenä keskuksena. Sieltä muoti varmaan on kulkeutunut ostjakkisamojedienkin syrjäisille salomaille.

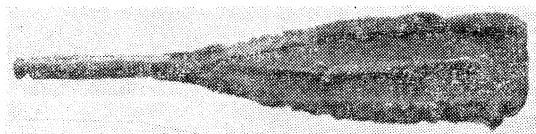
Paljo useammin kuin rummun kalvossa tavataan eläimen- ja ihmisenmuotoisia kuvioita koristeina ostjakkisamojedien rummun päristimessä eli »lusikassa», joka jo ääripiirteiltäänkin poikkeaa suuresti esim. lappalaisten T:n tai Y:n muotoisesta poronsarvisesta vasarasta ja obinugrilaisten sekä jurakkien verrattain yksinkertaisesta, teräosaltaan hiukan kaartuvasta ja ja

nahalla päällystetystä kepakosta. Kai Donnerin Siperiasta tuomat ja nykyisin Kansallismuseon kokoelmissa olevat ostjakkisamojedilaiset rummupäristimet (kaikkiaan neljä) ovat puisia n. 30—40 cm:n mittaisia, lähinnä lyhytvartista, kärjestä vajaan 10 cm:n levyistä tylppäpäistä lapiota muistuttavia. Tällainen näkyy eräässä Donnerin ottamassa valokuvassakin (ks. »Siperian samojedien keskuudessa», s. 147). Terän ulkopinta on verhottu poron tai karhun nahan palasella, jolloin kosketus rummunkalvoon synnyttää kumajavan, salaperäisen äänen. — Yhdessä Ket-joelta peräisin olevassa lapiotyypisessä päristimessä (kuva 2) on suunnilleen lavan keskikohdalle naulattuna n. 3 cm:n mittainen hiukan tyylielty, mutta aivan selvästi tunnettavissa oleva rautapellistä leikkattu karhun kuva. Sen suorat ääriveriivat tuovat mieleen samojedien ja obinugrilaisten tuohi- ja taljaornamentiikan tyyppilliset eläinkuviot. Saman päristimen lavan kärkipuoleen on piirretty puukolla risti. Varmuuden vuoksi on siis otettu mukaan sekä vanhan totemiuskon (Ketillä asustaneesta »Karhuheimosta» ks. esim. Donner, SUSA XXX: 26, s. 6) että uuden »tsaarinuskon» symbolit.

Kuva 2.
Noitarummun päristin Ket-joelta.
(Kansallismuseon kok.)

Pariin muuhun Donnerin tuomaan ostjakkisamojedilaiseen lapiotyypiseen päristimeen on lavan selustaan kiinnitetty n. 8—20 cm:n mittainen verrattain karkeatekoinen metallinen käärmeen tai sisiliskon kuva.

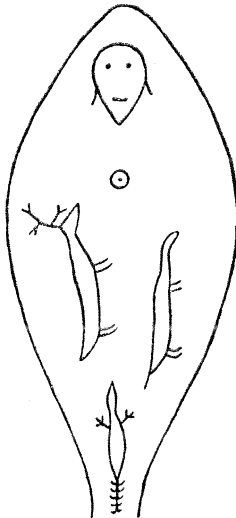

Kuva 3.
Noitarummun päristin Tym-joelta.
(Kansallismuseon kok.)

Sellainen on myös yhdessä Vasjuganilta saadussa päristimessä, joka Donnerin laatiman luettelon mukaan on ostettu sikäläisiltä ostjakeilta eikä siis saman seudun ostjakkisamojedeilta. Nämä sisiliskon ja käärmeen kuvat ovat

samanlaisia kuin ostjakkisamojedien, jeniseinostjakkien, Altain turkkilaisten, sojottien ja pohjoismongolien šamaaninpuvun lukuisat maagiset, noidan apulaishenkiä kuvaavat metalliriipukset. Donner mainitsee (SUST LXVI, s. 79), että jeniseinostjakkilaisien noitarummun päristimien selustaan »on usein kiinnitetty sisiliskoa esittävä rautainen kuvio», jollainen näkyy selvästi myös V. I. Anušinin julkaisemassa jeniseinostjakkilaisen rummunpalikan kuvassa (Otšerk šamanstvu u jenis. ostjakov, s.³ 34). Tältä taholta noidanpuvun metalliriipuksien kiinnittäminen päristimeen varmaankin on tullut tavaksi myös lähettyvillä asuvien ostjakkisamojedien keskuudessa.

Lapion tapainen rummunpäristin, jolle voidaan esittää eräitä vertauskoh-
tia Altailta ja jakuuttien mailta, on siis ollut käytännössä etenkin Ket-joella, mutta myös hiukan pohjoisempana ja lännempänäkin, nimittäin Tymillä ja Vasjuganilla. Kaikkein pohjoisimpina asuvien, Tasin ja sen lisäjokien ostjakkisamojedien käyttämä päristin on ollut vähän toista tyyppiä, enemmän iso lusikka tai kauha muistuttava — Donner puhuukin tavallisesti »šamaanin lusikasta». Sen »pesä» oli yleensä luuta, ja tämän osan katsottiin olleen »juma-laista alkuperää», kun taas puinen varsi edusti maallista olevaisuutta. Donner mainitsee lyhyesti (»Siperian samojedien keskuudessa», s. 146), että päristimen teräosan »ulkopuoli on nahalla peitetty, mutta sisäpuoli on paljas ja piirustuksilla koristettu». Hänen ei valitettavasti onnistunut ostaa ainoatakaan tällaista kuvioitua päristintä, mutta matkapäiväkirjaansa hän on piirtänyt kuvan Tasin kirkolla asuneen šamaani Ivanin »lusikasta»:

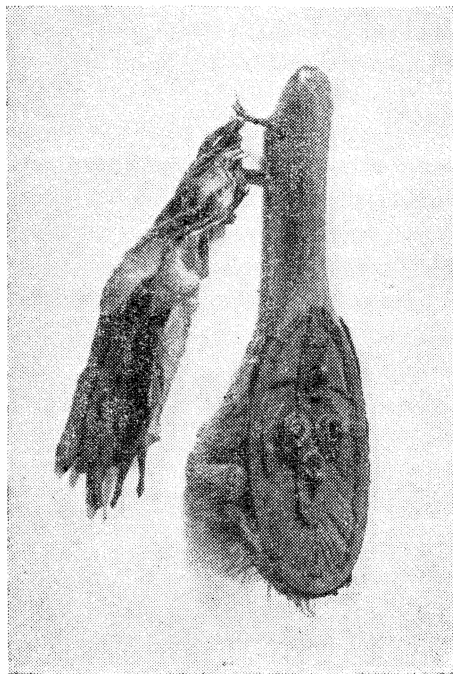
Kuva 4.

Noitarummun päristin Tas-joelta.
(Kai Donnerin matkapäiväkirjassa olevan piirroksen mukaan.)

Piirroksen on merkitty punaääriviivaisten kuvioiden samojedilaiset nimitykset. Ylinnä oleva pääkuva on *nül-lüz'n uend'*, mikä sananmukaisesti käännettynä merkitsee 'taivaan (t. jumalan) hengen kasvot'. Sen alapuolelle sijoitetun pisteellisen ympyrän nimitystä ei ole merkitty täsmällisesti kuvion vieren, mutta hiukan loitommaksi on kirjoitettu sana *sūd'z't*, joka tarkoittaa 'hänen sydämensä'; ympyrä kuvanee siis taivaanhengen sydäntä, vaikka tämäntapainen merkki monilla muilla tahoilla — lappalaisrummun kuvioista muinais-Kiinan piktogrammeihin saakka — esiintyy nimenomaan auringon symbolina. Vasemmanpuoleinen kuva on selvästi poro, ostjakkisamojediksi *ätä*, kun taas sen vieressä oleva otus on nimeltään *ätäl aämm'ra sūrūb*, so. 'poroja syövä eläin', ilmeisesti siis joko ahma tai luultavammin — koosta päätellen — susi. Alimmaksi piirretty on *šū*, siis 'käärme', vaikka kuvio jalkoineen ja häntineen muistuttaakin enemmän sisiliskoa, jopa tuo mieleen Kiinan kulttitaitteessa jo ammoisista ajoista suuressa suosiossa olleet väkäpyrstöiset lohikäärmeet. — Ylinnä ja alinna on siis mytologiaan liittyvät hahmot, joista »hengen kasvot» muistuttavat suuresti eräässä Vasjuganin tunguuseilta saadussa metallisessa, ihmisvartaloa jäljittelevässä noitarummun kahvassa (Kansallismuseon kokoelmat, n:o 3904: 1328) ylimpänä olevia kaksia päällekkäisiä kasvoja. Poronhoidosta elatuksensa saavien samojedien maanpäälliset ajatukset ovat pääasiassa kohdistuneet tietenkin heidän tärkeimpään kotieläimeensä ja sen viholliseen, joten poron ja suden (?) kuvien esiintyminen tässä yhteydessä on ilman muuta ymmärrettävissä, samalla tapaa kuin ne ovat keskeisiä esim. lappalaisten noitarumpujen kalvossa.

Donner mainitsee (»Siperia», s. 251), että šamaani käyttää päristintään myös arvonta- ja ennustusvälineenä: hän heittää sitä ilmaan saadakseen sen putoamisasennosta ja -tavasta vastauksen kysymyksiinsä tai vahvistuksen ennustuksiinsa. Valitettavasti Donner ei matkapäiväkirjoissaan tarkemmin kerro, miten tällöin menetellään. Tymin murteen sanastomuistiinpanoissa vain huomautetaan lyhyesti: »Om vid spændet den obeklädda sidan av skeden faller uppåt, är shamanens påstående bekräftat». Todennäköisesti rummunpalikan käyttö arpomiseen ja ennustamiseen on ostjakkisamojedeilla lainaa jeniseinostjakeilta, joiden vastaavista arvontamenoista Anutšin tekee selkoa varhemmin mainitussa tutkimuksessaan (ss. 34—35). Samassa paikassa kuvattu ketiläinen päristinkin muistuttaa hahmoltaan melkoisessa määrin Tasin ostjakkisamojedien lusikkatyyppiä. Kauhan tai lusikan tapaisia rummunpalikoita tunnetaan lisäksi ainakin Altain turkkilaisilta (ks. A. V. Anohin, »Materialy po šamanstvu u altajtsev», s. 62; saman kuvan on julkaissut myös Harva, »Altain suvun uskonto», s. 354). Kansallismuseon kokoelmissa on kaksikin tämäntyyppistä päristintä. Toinen (n:o 1063), jonka on v. 1896 tuonut prof. N. F. Katanovin seurassa koillisturkkilaisien keskuudessa matkustellut maist.

Iivari Vallenius (myöhempi Vanaja), on sekin peräisin Altain mailta, nimittäin pieneltä beltirien heimolta. Toisen (n:o 1049: 40, kuva 5) hankki A. O. Heikel v. 1889 Urjanhain sojoteilta. Molemmissa on lusikan »pesän» toinen puoli nahkapäällysteinen, kun taas toisen puolen kärkiosaan on uurrettu yksinkertainen viuhkamainen »linnunjalkakuvio».

Kuva 5.
Sojottilainen noitarummun päristin.
(Kansallismuseon kok.)

Kaikkein kuuluisin »samaanimlusikka» on varmaan se pitkävartista isoa kauhaa muistuttava päristin, jota sarvipäinen tunguusinoita heiluttelee uhkaavan näköisesti kädessään Nicolaes Witsenin teoksen »Noord en Oost Tartaryen» kookkaassa liitekuvassa (ks. esim. Harva, »Altain suvun uskonto», s. 342). Sekä lusikka- että lapiomalli ovat siis varhemmin olleet käytännössä paljoa laajemmilla alueilla kuin nykyisin, jopa Luoteis-Siperiassakin, sillä vogulit nimittävät päristintä »noitarummun lusikaksi» tai »noitarummun (lyönti)lapioksi» (Kannisto—Virtanen—Liimola, mts. 412) ja ostjakin kielessä tarkoittaa lusikkaa merkitsevä sana murteittain myös rummun päristintä (Karjalainen—Toivonen, »Ostj. Wörterbuch», s. 716 b).

Noitarummun päristimen nimi on ostjakkisamojediksi Castrénin mukaan (Tasin ja Baihan murteessa) *kapšín*, mutta Kai Donnerin käsikirjoitusmuistiinpanoissa se esiintyy seuraavissa muodoissa: (Tymillä) $k^c \acute{a}bš\acute{i}$, $k^c \acute{a}bš\acute{i}$, $k^c \acute{a}pš\acute{i}$, (Tasilla) $k^c \acute{a}pš\acute{a}$. Sanan alkuperää on selitetty monella tavalla. Setälän mielestä näihin olisi ehkä mahdollista yhdistää syrjäänin *keš'* ammennuskauha, kousa' ja se lapin sanue, jota edustaa esim. lpN *gukse* id. (SUSA XXX: 5, s. 79). Syrj. substantiivi on kuitenkin selvästi lainautunut venäjän samaa merkitsevistä sanasta *kouš'*, ja lapin laajalle levinnyt pesye selittynee sittenkin skand. taholta saaduksi (vrt. norj. *koks*, ruots. murt. *kåks*, jotka ovat samaa kantaa kuin ruots. *kåsa*, *kosa*, *kous* jne. 'malja, kauha, nappo'; näistä on vuorostaan lähtöisin suom. *kousa*, ks. SKES II, s. 226). Jo Paasonen suhtautui epäillen Setälän etymologiaan («Beiträge», s. 249) ja vertasi vuorostaan ostj.-samojedin *kapšín* sanaa sen kamassilaiseen synonyymiin *t'epsin* (jota Kai Donner ei ole merkinnyt muistiin kamassista). Yhdistelmä on mahdollinen ainoastaan, jos oletamme sanan olleen kantasamojedissa *j*-alkuinen, mutta ensi tavun vokaalisto ja sanan loppukonsonantti aiheuttavat tällöinkin vaikeuksia. Ehkä ostj.-sam. rummunpäristimen nimi on sittenkin ollut alusta pitäen *k*-llinen. Liittäisin näet sen yhteyteen jurakin samaa esinettä tarkoittavan substantiivin *ḫēḫkaps'*, (metsäjur.) *ḫēḫkaps* jälkiosan (yhdyssanan alkupuoliskona on mahdollisesti sama lusikka merkitsevä sana kuin ostj. *pañ*, jota tuskin voi pitää erillään seuraavista synonyymeistaan: tšer. *pañe*, syrj. *pañ*, votj. *puñi*; viimeksi mainittujen ensi tavun vokaali edellyttää alkuperäistä *a:ta tai *o:ta). Jurakkilais-ostj.-samojedilaiseksi lähtömuodoksi olisi rekonstruoitavissa *kapšci. (Castrénin mainitseman ostj.-sam. asun *-ñ* on arvoituksellinen; mikäli se on oikea — Donnerhan ei ole sitä kuullut —, se osoittanee sanan ehkäpä sekundäärisesti liittyneen sellaisiin tekimennimiin kuin *tipsen*, *tipsin* 'kampa' = kam. *thipsin*, jne.) Kun muistaa, että jo Paasonen («Beiträge», ss. 249—251) on maininnut tapauksia, joissa »sarjasiirtymän johdosta» ostj.-samojedissa on *pč:n edustaja (*pš* tai *ps*) odotettavissa olevan *mč:n edustajan (*mš* tai *ms*) asemesta, olisi houkuttelevaa yhdistää ostj.-sam. pohjoismurteiden rummunpäristintä tarkoittava sana yleisturkkilaiseen, jo vanhoissa kielimuodoissa (mm. keskiturkissa ja uigurissa) esiintyneeseen *r u o s k a n* nimitykseen *kamčy* (ks. esim. Joki, SUST 103, s. 156; kuten tässä kohdassa on huomautettu, sana on kulkeutunut myöhään obinogr. kielten välittämänä metsäjurakkiinkin). Kysymyksessä olisi tällöin vanhahko turkkilainen lainasana, joka olisi omaksuttu eräiden muiden samalta taholta tulleiden lainojen yhteydessä ostj.-samojediin, missä se on säilynyt näihin asti vain pohjoismurteissa. *Kamčy* sanan *pč*:lliseksi siirtymisen syynä on voinut olla se seikka, että ostj.-samojedissa oli vanhastaan sekä *mč:llisiä että **mč'*:llisiä sanavartaloita (esim. $k^c \acute{a}m\acute{d}\acute{z}$ 'vatsanpohja', $k^c \acute{a}m\acute{s}\acute{i}$ - 'nousta vedestä; nousu'), joihin tulokas olisi helposti saattanut sekaan-

tua. Samaa sekaantumisen vaaraa ei olisi ollut jurakissa. Kun sielläkin on siitä huolimatta *-pt's-*, lienee *βῆγκαπ't's'* yhdyssanan jälkiosa selitettävä ostj.-samojedin pohjoismurteista omaksutuksi lainaksi, joka varmaankaan ei ole aivan eilispäivän uudissanoja, koska se on kulkeutunut aina Vähänmaan tundralle saakka.

Mutta onko ollenkaan luultavaa, että kauhamaisia tai lapion muotoisia rummunpäristimiä voitaisiin nimittää ruoskaksi? Anohin kertoo (mts. 62), että Altain turkkilais-samaanit sanovat runomittaisissa rukouksissa lusikka-maista päristintään (*orbua*) juuri ruoskaksi, *kamčy*, »koska sillä lyödään rum-pua». Hän on merkinnyt myös muistiin ja julkaissut tällaisen rukouksen:

*Pildirgälü sai orbum,
üläkärlü sai kamčy,
üč üjälü sai orbum!*

eli suomeksi suunnilleen näin:

Tietävänä liiku päristimeni,
jakaantuneena liiku r u o s k a,
kolmiosaisena liiku päristimeni!

Kuvastuisiko tässä nimityksessä se ilmeisesti ikivanha tapa, että noitarumpua on lyöty ruoskalla, vitsalla, varvulla, kuten tiedetään ainakin tsuktšien ja eskimoiden tehneen aina meidän päiviimme asti? Alkuperäisin rummunpäristin on tietenkin ollut ihmiskäsi. Kämmenellä kumisutettiin esim. Kaksoisvirranmaan isokokoisia kulttirumpuja jo kolmannella esikristillisellä vuosituhanella (ks. Salonen, »Kaksoisvirranmaa», kuvat s. 483, Meissnerin mukaan).

AULIS J. JOKI

Über die Zaubertrommel der Ostjaksamojeden, insbesondere über ihren Schlegel

Bei den Zaubertrommeln der Ostjaksamojeden, Juraken, Jakuten, Dolganen und gewöhnlich auch der Tungusen ist das Fell im allgemeinen ganz bildlos, während z.B. die Trommeln der Lappen und der Hakasen reichlich verschiedenartige Figuren aufweisen, u.a. Menschen- und Tiergestalten. Kai Donner hat bei den Ostjaksamojeden am Ket-Fluss auch illustrierte Trommeln angetroffen und in sein Reisetagebuch ein skizzenhaftes Bild von einer solchen gezeichnet (Abb. 1).

Hingegen zeigt der Schlegel der Zaubertrommel bei den Ostjaksamojeden recht oft Bilder von Tier- oder auch Menschengestalten. Die Schlegel gliedern sich in zwei Typen, die schaufelförmigen (Abb. 2 und 3) und die löffelförmigen (Abb. 4). Abb. 2 stellt einen Schlegel dar, der von den Ostjaksamojeden am Ket-Fluss stammt und an der ein aus Eisenblech geschnittenes Bild von dem Totemtier des Stammes, dem Bären, befestigt ist. Abb. 3 dagegen zeigt einen typischen Schlegel aus der Gegend des Tym-Flusses. Daran ist ein metallenes Schlangenschild befestigt, ursprünglich ein zum Anzug des Schamanen gehöriges Anhängsel, wie es auch unter den östlichen Nachbarn der Ostjaksamojeden, den Jenissei-Ostjaken, üblich ist. — Abb. 4 stammt aus Donners Reisetagebuch. Sie zeigt einen ganz einzigartigen, mit Bildern verzierten Schlegel einer Zaubertrommel aus der Gegend des Tas-Flusses. Auf dem knöchernen »Löffel« sind von oben gerechnet folgende Figuren gezeichnet: 1. »das Gesicht des Geistes des Himmels (oder Gottes)«, 2. »sein Herz«,

3. »ein Renttier«, 4. »ein Renttiere fressendes Tier« (d.h. ein Wolf) und 5. »eine Schlange« (oder eigentlich eine Eidechse). — Donner erzählt, dass die Ostjaksamojeden den Schlegel auch zum Losziehen und Wahrsagen gebrauchen (vgl. Anutschin, Očerk šamanstvu u jenis. ostj., S. 34/35). — Als Vergleichsobjekt zum Schlegel vom Löffeltyp wird u.a. der in Abb. 5 sichtbare sojotische Schlegel angeführt (aufbewahrt in den Sammlungen des Finnischen Nationalmuseums, wie auch die übrigen photographierten Schlegel).

Schliesslich betrachtet der Verf. die Benennung des Schlegels der ostjaksamojedischen Zaubertrommel, *kapši*, und verbindet sie — gegen die Meinung von Setälä (JSFOu XXX:5, S. 79) und Paasonen (Beiträge S. 249) — mit dem zweiten Teil des Wortes *peňkapt's*, der Benennung des Schlegels der Zaubertrommel bei den Juraksamojeden. Die Urform wäre dann *kapši, und das erinnert stark an die gemeintürkische Bezeichnung der Geißel oder Peitsche *kamčy*, die bei der Entlehnung ins Ostjaksamojedische in die Gruppe der Wörter mit *-pč-* übergegangen sein und sich nachher aus dem Ostjaksamojedischen als »terminus technicus« auch ins Jurakische verbreitet haben dürfte. Der Verf. weist darauf hin, dass nach Anohin einige türkische Stämme im Altai den Schlegel ihrer Zaubertrommel wirklich als Geißel oder Peitsche (*kamčy*) bezeichnen, und dass wenigstens die Tschuktschen und die Eskimos zum Schlagen der Zaubertrommel eine Peitsche oder Rute benutzt haben.

AULIS J. JOKI